

Od czasów starożytnych do współczesności

Т. В. Кабржыцкая, М. М. Хмяльніцкі, Э. Ю. Дзюкава, *Нарысы суседзнаўства: Украіна, Польшча і прасторы і часе вачыма беларусаў: знакавыя адметнасці міфалогіі, фальклору, культуры, нарадазнаўчых канцэптаў мастацкага твора*, Мінск 2012, сс. 228

Recenzowana monografia jest ciekawą inicjatywą międzykulturową i interdyscyplinarną. Została zadedykowana profesorowi Wiaczasławowi Rahojszy – badaczowi międzysłowiańskich związków kulturowych i komunikacji międzykulturowej. Książkę zrecenzowali prof. I. W. Żuk z Grodzieńskiego Uniwersytetu Państwowego im. Janki Kupały oraz prof. A. U. Marozau z Białoruskiego Uniwersytetu Kultury i Sztuki.

W wydaniu analizowane są różne aspekty cech narodowych Ukraińców, Polaków i Białorusinów na przykładzie historii od czasów starożytnych do współczesności, sztuki teatralnej, ludoznawstwa, piśmiennictwa narodowego na tle wydarzeń w Europie Centralnej i Zachodniej. Opisano rolę literatur narodowych, kwestie wzajemnej recepcji kultur i narodów, tożsamość etnokulturową, a także kultywowanie tradycyjnych wartości w dobie globalizacji.

Monografia składa się ze wstępu, czterech części głównych (*I. Асновы духоўнага свету славянскіх народаў*, *II. Раслінны свет як фактар народназнаўства*, *III. «Ключом метафары адчынена свядомасць»*, *IV. Дамінантныя канцэпты культурнага працэсу XX стагоддзя*), zakończenia (*Пытанне культурогенезу і сучасны стан праблемы «Чалавек – Грамадства – Природа»*) i bibliografii (118 pozycji). W I części zostały opisane m.in. takie aspekty, jak: mentalność jako przejaw wewnętrznego centrum kultury narodu, imperatyw moralny, mitologia i folklor. W części II rozpatrywane są m.in. konkretne przykłady mitologii, folkloru i składników etnokultury także w konkretnych utworach literackich. Część III jest bardzo rozbudowana w porównaniu z innymi i zawiera przegląd zagadnień związanych ze sztuką, kulturą i literaturą w różnych epokach historyczno-literackich. Ostatnia część akcentuje wybrane zagadnienia sąsiadoznawstwa w XX w. na tle doświadczeń europejskich.

Autorami książki są wybitni białoruscy specjaliści, którzy już wcześniej wydali podobną monografię pt. „Фальклор і літаратура: феномен беларуска-польска-украінскага культурнага сумежжа” (Мінск 2011). Т. В. Кабржыцкая jest ce-

nioną komparatystką i kulturologiem, docentem Katedry Literatur Słowiańskich Białoruskiego Uniwersytetu Państwowego. Zajmuje się m.in. słowiańskim przekładem artystycznym. M. M. Chmialnicki również jest docentem Katedry Literatur Słowiańskich Białoruskiego Uniwersytetu Państwowego, napisał ponad 70 prac naukowych, zajmuje się literaturoznawstwem porównawczym, głównie związkami literackimi białorusko-polskimi. Doktor E. J. Dziukawa wykłada w Katedrze Literatur Słowiańskich Białoruskiego Uniwersytetu Państwowego, interesuje się m.in. historią literatur narodów słowiańskich.

Autorzy dokonali kompleksowego, historycznego (obejmującego różne epoki) i porównawczego przeglądu ukraińskich, polskich i białoruskich procesów kulturowych, które mają swe odzwierciedlenie m.in. w mitologii, folklorze, sztuce, malarstwie, architekturze. Omawiane są kwestie związane z kontaktami kulturowymi i literackimi w świetle wzajemnych międzynarodowych kontaktów trzech narodów. Najważniejsze wiadomości zostały podane w przystępnej formie na tle bardziej złożonych zjawisk, które mogą być rozwijane przez samodzielne poszukiwania czytelnika. Poszczególne analizy osadzone są także w europejskim kontekście danej epoki, co pokazuje, że dokonania kulturowo-literackie wspomnianych trzech narodów są nieodłączną częścią dorobku i dziedzictwa europejskiego.

Niezwykle ważny wydzźwięk monografii to swoisty apel o jedność narodów słowiańskich z zachowaniem ich odrębności i różnorodności: *У сучасным свеце глабалізацыі яднанне славянскіх народаў – справа не толькі культурнай, але і гістарычнай, палітычнай важнасці* (s. 10).

Geniusz wielu przedstawicieli świata kultury i literatury, zasłużonych dla Ukrainy, Polski i Białorusi, a często będących ich wspólnymi bohaterami (jak np.: Mickiewicz, Moniuszko, Kupała, Szewczenko, Ogiński, Bahuszewicz) jest także symbolem pojednania i dowodem podobnego losu trzech narodów:

Памяць пра гэта павінна сёння спрыяць дыялогу культур, дапамагаць у расшыфроўцы шматлікіх лёсавызначальных падзей, з'явіцца зарукай ўзаемапараўмення, дынамікі супрацоўніцтва ва ўсіх сферах жыцця паміж краінамі-суседкамі – Беларуссю, Польшчай і Украінай (s. 12).

Książka nie faworyzuje żadnego z opisywanych narodów, ale raczej pokazuje ich cechy wspólne oraz różnice – oryginalne oblicza. Autorzy rozpatrują głównie te czynniki kulturotwórcze, które pomagają uświadomić potrzebę dalszego wspólnego i harmonijnego współżycia opisywanych trzech narodów oraz innych pokojowych nacji naszej cywilizacji.

Асэнсаванне культуралагічных, этнапсіхалагічных асаблівасцей тых народаў, якія спрадвеку былі і павінны застацца назаўсёды добрымі суседзямі, – задача цікавая, ганаровая і адказная. Менавіта такія веды могуць даць цэласнайе ўяўленне пра механізмы фарміравання блізкасці, роднасці славянскіх народаў, патлумачыць адчуванне славянскай «сям'і адзінай» у еўрапейскім свеце і ў той жа час дапамогуць зразумець спецыфіку выпявання нацыянальных каштоўнасцей, якія адрозніваюць адзін народ ад другога, робяць кожны народ самавартасным, самабытным, а гэтым і цікавым усяму свету (s. 25).

Z pewnością jest to zadanie, które powinno być kontynuowane czy podejmowane przez każdego badacza, zajmującego się kwestiami związanymi z Ukrainą,

Białorusią i Polską. Sąsiadoznawstwo może i powinno poruszać także zagadnienia języka i jego roli kulturo- i narodotwórczej (w historii Polski, która z powodu rozbiorów nie istniała przez 123 lata na mapie Europy, rola także języka polskiego jest niezwykle ważnym czynnikiem, bez którego analizowanie kultury i literatury polskiej, nie tylko tamtego okresu, jest co najmniej niepełne).

W omawianej monografii zdarzają się pewne uchybienia natury technicznej, np. literówki (np. na s. 15 *Асаблівасці мэталітэты* zamiast *мэнталітэты*, na s. 19 „Acta Polono-Rutenika” zamiast *Ruthenica*, na s. 50 *intensiwnie* zamiast *intensywnie*, na s. 52 *Może ktoś* zamiast *Może*), które jednak nie umniejszają walorów merytorycznych publikacji i w kolejnym wydaniu mogą być z łatwością usunięte.

Książka może stanowić pomoc naukową dla uczelni wyższych na Białorusi, zwłaszcza tych kierunków, które zajmują się filologią słowiańską. Może być także z powodzeniem wykorzystywana na uczelniach polskich w jednostkach zajmujących się słowiańszczyzną wschodnią, w tym szeroko rozumianą białorutenistyką (książka została napisana po białorusku). Monografia adresowana jest do naukowców, wykładowców, doktorantów i studentów oraz wszystkich tych, którzy interesują się wzajemnym oddziaływaniem międzysłowiańskich związków historyczno-kulturowych. Powinna to być lektura obowiązkowa!

Radostaw Kaleta
Warszawa